

Європейською конвенцією. Зараз достатньо часто працівники правоохоронних органів шляхом катування, залякування тощо домагаються признання громадян у кримінальних правопорушень, які вони не скоювали, а судді, на підставі цих визнань, постановляють обвинувальні вироки невинним людям.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2021)
2. Шакур В.І. Суспільство і злочинність. К. : Атіка, 2003. 256 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 16.06.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.06.2021)
4. Суд присяжних в Україні: актуальні питання реформування. URL. https://zib.com.ua/ua/138799-sud_prisyazhnih_v_ukraini_aktualni_pitannya_reformuvannya.html (дата звернення: 19.06.2021)

Середа Ю.М.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного та кримінального права
ННІ «Юридичний інститут «Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ЗАСАДА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним із пріоритетних напрямів становлення України як правової держави є насамперед вдосконалення її законодавства, яке повинне забезпечувати не лише невідворотність кримінального покарання, а й гарантувати дотримання прав людини у кримінальному провадженні, повагу до її особистості, ставлення до неї як до особи, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення ще не доведена.

Статтею 62 Конституції України встановлено положення, що мають принципове значення для кримінального провадження, серед яких особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину; обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях; усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. Тобто Конституція України 1996 р. визначає презумпцію невинуватості як систему правових норм, які взаємообумовлені і пов'язані між собою.

В Основному Законі закріплені європейські цінності щодо захисту прав та основоположних свобод людини і громадянина, положення міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Так, згідно статті 11 Загальної декларації прав людини 1948 р., «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винуватість не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту». Варто зазначити важливість доповнення класичного формулювання презумпції невинуватості гарантією надання підозрюваному, обвинуваченому можливостей для захисту. Такі гарантії визначаються як сукупність прав підозрюваного, обвинуваченого та його захисника у кримінальному провадженні, що особливо важливо враховуючи дію презумпції невинуватості до моменту вступу в законну силу обвинувального вердикту [1, с. 280]. Саме аналіз формули презумпції невинуватості в Загальній декларації прав людини дозволяє зробити висновок про найбільш вдале втілення змісту цього принципу, побудоване на його англо-американській моделі. Така формула покладена в основу більшості конституцій як базова, що визначає напрямок подальшого розвитку гарантій забезпечення прав і свобод людини, зокрема права на захист.

Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. встановлює, що «кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право

вважатися невинуватим, поки вину його не буде доведена згідно з законом». Принцип презумпції невинуватості закріплено і у частині другій статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., яка визначає, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом». Нарешті, стаття 48 Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р. в свою чергу ще раз підтвердила цей принцип: «Кожен обвинувачений вважається невинуватим до того моменту, поки він не буде визнаний винуватим відповідно до закону».

Так, М.М. Михеєнко, визначає у кримінальному судочинстві принцип презумпції невинуватості діє як система нормативних правил, що реалізується в його стадіях, в окремих процесуальних діях і відповідних правовідносинах учасників, юридичний зміст якого встановлюють такі правила: 1) обов'язок доказувати винність обвинуваченого лежить на слідчих органах, прокурорі, а в справах приватного обвинувачення – на потерпілому або його представникові; 2) обвинувачений не повинен доводити свою невинуватість або меншу вину, а також наявність обставин, що виключають його відповідальність; 3) усі сумніви, які неможливо усунути, мають тлумачитися на користь обвинуваченого, а недоведена вина обвинуваченого у вчиненні злочину в юридичному розумінні означає його повну невинуватість; 4) висновок про винуватість обвинуваченого у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на припущеннях; 5) притягнення особи до участі у справі як підозрюваного або обвинуваченого, застосування до неї арешту чи іншого запобіжного заходу не повинні розцінюватись як доказ її вини, як покарання винного; 6) до остаточного прийняття рішення у кримінальному провадженні й офіційного визнання особи винною у вчиненні злочину з підозрюваним, обвинуваченим не можна поводитись як із винним, а також публічно, в засобах масової інформації і в якихось офіційних документах стверджувати, що він є злочинцем [2].

Одним із прогресивних досягнень у законотворчості України на шляху до удосконалення кримінального процесуального законодавства і приведення

його у відповідність з європейськими стандартами є визначення у ст. 7 КПК України презумпції невинуватості – засадою кримінального провадження в Україні, а ст.17 «Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини» детально розкриває її зміст: «1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. 2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. 3. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. 4. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи. 5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою» [3].

Закріплення в Конституції України та визначення презумпції невинуватості у Кримінальному процесуальному кодексі України як основної засади кримінального провадження є важливою гарантією дотримання прав людини і громадянина, усунення обвинувального ухилу в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду на шляху побудови правової держави.

Список використаних джерел:

1. Rawls J.M. A Theory of Justice. N.Y. : Oxford University Press. 1995. 376 p.
2. Михеєнко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: Вибрані твори. К. : Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI із змінами та доп. станом на 16.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text=%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%B>

Фідря Ю.О.,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу
Волинський національний університет імені Лесі Українки

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ (В АСПЕКТІ СТ. 376 КК УКРАЇНИ)

Незалежність судді – основа його правового статусу, яка має універсальний характер і забезпечується як на міжнародному, так і національному рівні через функціонування відповідної системи гарантій. Відповідно до ст. 126 Основного Закону України незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України [1]. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Водночас згідно ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання [2].

Заборона втручання в діяльність судді – одна з гарантій його незалежності. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» втручання у здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом [2]. Зокрема, йдеться про ст. 376 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів. Так, у ст. 376 КК України зазначено: «1. Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов’язків або добитися винесення неправосудного рішення – карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців. 2. Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища, – караються позбавленням права